

ԵՂԻՇԵ ԱՐԵՂԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՀՈԳԵՎՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՌԻՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԶՎԱՐԹՆՈՑՈՒՄ

Եւրովարի 22-ն է: Առավոտյան ճախաճաշից հետո, Հոգեւոր Ճեմարանի ուսանողները կազմ ու պատրաստ են: Նրանք բոլորն էլ ուրախ են այս առավոտ, որովհետեւ այցի են գնում հայ ճարտարապետության փառքի կոթող Զվարթնոցը, որին ի տես օտարներն անգամ իրենց հիացմունքն են արտահայտում հայ ժողովրդի ստեղծագործական տաղանդի առաջ: Ուսանողներին ընկերակցում են Հոգեւոր Ճեմարանի վերատեսուչ Մարտիրոս Տեր-Ստեփանյանը, հոգեշնորհ Տ. Կոմիտաս վարդապետ Տեր-Ստեփանյանը, Ճեմարանի դասախոսներից Արթուր Հատիտյանը և տղերքիս գրողը:

Զրոսպատույտի դուրս եկած խումբը, չնայած առավոտյան ամպամած օդին, հետիտն, ճամբա է ընկնում դեպի Զվարթնոց:

Ճանապարհով անցնելիս աչքի են զարնում նորակառույց բնակելի շէնքերի շարանները, որոնք ուղեկցում են էջմիածին—Երևան խճուղուն և առանձին գեղեցկություն են տալիս շրջապատին: Մեր առաջ փռված է Արարատյան դաշտը, որն այս տարի ավելի շուտ է արթնացել իր ձմեռային նիրհից: Զախում՝ քառադազաթ Արադածը, աշում՝ սուրբ-դրակն ու հավերժական Արարատը, իրենց ամպածորար գագաթներով, որպես արթուն պահակ, հսկում են հայրենի անսահման տարածությունների վրա: Մեղանից ոչ հեռու աշխատում են տարբեր ձևի տրակտորներ, որոնց մոտոռենների շփմամբ դարձանային զով քամին տանում է հեռուն, միախառնելով դաշտերում հողին կյանք տվող աշխատավորների ուրախ երգի հետ:

Ահա հասնում ենք Զվարթնոց: Մեղ դիմավորում է ճարտարապետական հնությունների պահպանության կոմիտեի ներկայացուցիչը: Նա մեզ տալիս է մանրամասն բացատրություններ Զվարթնոց տաճարի, Կաթողիկոսարանի, բաղնիքի և հարակից շինությունների ու թանգարանում պահված հնությունների մասին, որոնք գտնվել են պեղումների ժամանակ:

Հետո, Զվարթնոց տաճարի խորհրդավոր ավերակների միջև, ուսանողները լսում են հայ ժողովրդի պատմության իրենց դասախոս Արթուր Հատիտյանի դասախոսությունը Ներսես Գ. Շինող կաթողիկոսի, Զվարթնոց տաճարի և առհասարակ նրանց ժամանակաշրջանում տիրող քաղաքական անցուղարձերի մասին: Դասախոսը, ի միջի այլոց ասում է, որ Ներսես Գ. Շինող կաթողիկոսը տաճարի օծման ժամանակ հրավիրել էր նաև բյուզանդական Կոստանդ կայսեր, որը, տեսնելով տաճարի գեղեցկությունը, ցանկացել էր նույն վարպետի ձեռքով և նույն ոճով տաճար կառուցել տալ նաև Կոստանդնուպոլսում: Բայց հայ ճարտարապետը մահացել էր ճանապարհին, և Զվարթնոցը մնացել էր անկրկնելի: «Հայ վարպետները, — ասում է դասախոսը, — երբեք չեն ուղեցել իրենց ձեռքով մի ուրիշ տեղ նույն ձևով և բովանդակությամբ շինություն կառուցել: Նրանք հաճախ գմբեթները կամ տանիքներից են իրենց գցել, որպեսզի չլրկնեն իրենց կառուցածը, այսպիսով ցույց տալով հայ ժողովրդի նկարագրի ամբողջությունը, նրա հոգու գեղեցկությունն ու հանճարի մեծությունը: Հայրունի Զվարթնոցներ, Հոփսիմներ, Հովվի կեղեցիկներ և Ս. էջմիածնի պես գեղակա-

ուսյց տաճարներ, որոնք մեր ժողովրդի ճարտարապետության փառապատկաններն են:

Վերջացնելով իր շահեկան դասախոսությունը, հարգելի դասախոսը իր խոսքն ուղղում է ուսանողներին. «Այս հրաշակերտ տաճարը՝ Զվարթնոցը, — ասում է նա, — հողի տակից լույս աշխարհ է հանել Ս. Էջմիածնի համեստ միաբաններից մեկը՝ խաչիկ վարդապետ Դադյանը: Մենք ունենք շատ վանքեր ու եկեղեցիներ, որոնք կարոտ են ուսումնասիրության: Ես հույս ունեմ, որ Զվարթնոց կատարած մեր այցելությունը ձեր սրտերում կարծարծի հայրենասիրությունը և դուք այսուհետև ավելի մեծ եռանդով պիտի տատանասիրեք մեր ժողովրդի սքանչելի պատմությունը»:

Վերատեսուչը ևս բարեմաղթում է Հոգևոր Ճեմարանի ուսանողներին, որ նրանցից ևս դուրս գան ուսումնասիր և գիտնական մար-

դիկ և կարգան այս լուռ քարերի մեջ եղած խորհուրդը, ինչպես կարդացել են մեր նախահայրերը և ներշնչվել են այդ խորհրդով:

Վերադարձի ճանապարհի վրա ուսանողները լազմաթիվ հարցեր են տալիս դասախոսին և պատասխան ստանում նրանից՝ հայ ժողովրդի և Հայ Եկեղեցու պատմության զանազան շրջանների և առանձին կաթողիկոսների ու անհատների մասին: Խոսակցությունը այնքան շահեկան է, որ ոչ ոք հոգնություն չի զգում: Ճանապարհի վրա այցելում ենք նաև Ս. Հռիփսիմի վանքը, որտեղ ուսանողները մի անգամ ևս համընդունում են Ս. Կույսի մարմարե գերեզմանը, դիտում են գեղեցիկ տաճարը և ուրախ տրամադրությամբ, շատ գոհ իրենց կատարած հաճելի և օգտակար պտույտից, վերադառնում են Հոգևոր Ճեմարան:

